

Ս. ԳՐԱԿԱՆ

ՀԵԹԱՆՈՍԱՅ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

«ՓԱՐԻՍԵՑԻ, ՈՐԴԻ ՓԱՐԻՍԵՑԻ»

Պօղոս և Էկեթանոս երկիրներու պատգամաւորները ներկայացան Երուսաղէմի սուրբերուն, Դաւթի բերդի քովիկը եղող վերնատան մէջ, ուր Յիսուս իր վերջին ընթրիքը ըրած էր, և անոնց մատուցին իրենց բերած ընծաները:

Յակորոս Տեառնեղբայր սիրով ողջունեց պատգամաւորները և օրհնեց զիրենք Տիրոջ անունէն: Պատրուր բացակայ էր. Յակորոսին աջ կողմը կը նստէր Յովհաննէսը, Որդին Որոտման, ածղոյն և ծերացած ժամանակէն և տառապանքներէն, որոնք իրենց աւերները փորագրեր էին իր փխրուն մարմնին վրայ: Առաջնորդներու կարգին կը բաղձէին Մատթէոս առաքեալը, ինչպէս նաեւ Յուդա Յակորեան և Սիմոն նախանձալոյցը: Բոլոր պատգամաւորները մի առ մի խոնարհելով առաքեալներու առջև, անոնց ոտքերուն զրին հաւաքուած զրամին քսակները, առաջին պատուը քրիստոնեայ հեթանոսներուն՝ Երուսաղէմի եկեղեցիին զրկուած: Տեառնեղբայրը զոհոնակութեամբ օրհնեց նուերաբերները իրենց այս սրտառուչ արարքին համար, ապա ըսաւ. «Ամենայն տուրք բարիք և ամենայն պարգևք կատարեալ ի վերուստ են իջեալ: Բարեկործութիւնը աստուածահաճոյ է մանաւանդ երբ մարդ իր ունեցած քիչէն է որ բաժին կը հանէ իր ընկերին: Տալու այդ ուրախութիւնը անսխալութիւն է, ծաղկի բոյրին պէս: Էս է տալ երբ կ'ուզուի, սակայն աւելի լաւ է, երբ ինքնարուի կը մատուցուի: Տալը աւելի կ'արժէ քան առնելը, այդ բաշխումով է որ կ'ապրին հոգիները, նման ծառին որ իր պտուղներով կը մշտնջենաւորէ ինքզինքը: Ինչ որ սիրով կը տրուի, ինքզին-

քին կը տրուի: Ճշմարիտ սէրը սակայն օրինապահութիւնն է, ով որ կը պահէ ամբողջը՝ բայց կը թերանայ ամէնէն աննշան մէկ տարրքին մէջ, հաւասար է անոր, որ կը թերանայ ամբողջին մէջ»: Պօղոս զգաց իրեն եղած այս վերջին ակնարկութիւնը, բայց մնաց լուռ: Յետոյ Տեառնեղբայր հրաւիրեց պատգամաւորութիւնը հասարակաց սրահը, ուր հաւաքուած էր հաւատացեալ եղբայրներու ստուար բաղմութիւն մը: Սրահէն դուրս, փողոցին մէջ, իրարու վրայ զիջուած կը հոծանար սովահար ամբոխ մը, որոնք նպաստ խնդրելու եկած էին: Առաքեալները սիրով անոնց հետ ևս կը բաժնէին իրենց հացին պատառը:

Երուսաղէմի մէջ, այդ օրերուն, նորէն կը հանդիսաւորուէր հունձքերու երախայրիքի տօնը: Հրէաստանի բոլոր կողմերէն և արտասահմանէն բաղձաթիւ ուխտաւորներ լեցուցեր էին քաղաքը, փողոցները կը յորդէին ցնծութեան հանդէսներով և տօնական թափօրներով:

Յաջորդ օրը երբ Պօղոս առանձինն այցելութեան եկաւ Տեառնեղբոր, տեսաւ որ անկիւնը նստած, չոր ու տժգոյն, քարացած աչքերով իրեն կը նայէր: Պօղոս զարմացաւ առաքեալի այս ցուրտ վերաբերմունքէն և ըստպանեց ելոյթին:

— Ինչ չարիք որ ընես ուրիշներուն, քեզի է որ կ'ընես», յարեց Յակորոսը, առանց յառաջարկելի: «Որովհետեւ չարիքը անպատիժ չի կրնար մնալ ինչպէս մարդոց՝ այնպէս ալ Աստուծոյ արդար դատաստանին առջև, քանի որ մեր մեղքերը կը հետեւին մեզի: Կը լրսե՞ս, «Սոդոս, Սոդոս» աղաղակը ժողովուրդին որ իր թումբերը քակած հեղեղի պէս քուղէմը կը փրփրի: Բաղձութիւնը հրեաներու,

եկած հեթանոս երկիրներէն, գիտեն թէ հոս ես, առեկութեամբ լեցուած միասել կ'ուզեն քեզի»։ Յետոյ պահ մը կեցաւ, նայեցաւ Պօղոսին, ապա նման մէկու մը որ իր վճռական խօսքը բռնէ առաջ մէկդի կը դնէ բոլոր վարտումները, բաւ։ «Դուն ինչպէ՞ս համարձակեցար կացին բարձրացնել Իսրայէլի ծառին դէմ, չե՞ս գիտեր թէ Իսրայէլը սուրբ է, եւ քնտրուած է ըլլալու յաւիտենական վիան Տիրոջ, մինչեւ վախճանը աշխարհի»։

Քար իշնար երկնքէն այնքան սոսկում չստեղծէր զուցէ, որքան այս խօսքերը։ Պօղոս զգաց թէ ցաւին կրակը կը թափէր իր աչքերէն, նայեցաւ Տեառնեղբոր, այդ ինքնասոյգ կոյտին, իր աչքերուն իջած մշուշին մէջէն, ան այժմ աւելի անշուք եւ փոքրացած կը թուէր ըլլալ, պարպուած իր ամբողջ հրամայէն։

— Կործանել Իսրայէլը, ըսաւ աղաւազար, եւ այս անոր համար որովհետեւ բարի լուրը կը տանիմ հեթանոսներուն եւ կը յայտնեմ եկող Մեսիային սէրը մութին մէջ նստած տառապող աշխարհին։ Քսան տարի է որ տառապանքի ու զրկանքի խթանը խոցեր է իմ սիրտն ու հոգին եւ ես այդ բոցէ սլաքին տակ վազեր եմ երկրէ երկիր, ժողովուրդէ ժողովուրդ, Տիրոջ այրող սէրէն ներգալուած։ Ամէն հաւատք անհատական տաղնապի մը, կսկիծի մը, կիդումի մը քուրայէն միայն արժէքի կը բարձրանայ, այսինքն հոգեկան իրողութիւն կը գտնայ։ Անցեալէն եկած եւ ժամանակէն մաշած ըմբռնումները չեն տաքցներ սիրտը երբ ան ճշմարտութեան նոր հորիզոնի մը վրայ է որ կը բացուի։ Կարելի չէ բաժնել հաւատքը գործէն, եւ կամ ըսել թէ այսքանը իմ բաժինն է եւ այնքան Աստուծոյ։ Ով որ իր հաւատքը կը հապնէ, զգեստի մը նման, տւելի մերկ է քան բոլոր մերկերը աշխարհին, որովհետեւ մեր պաշտամունքը Աստուծոյ նկատմամբ աւելի բարձր չէ քան մեր յոյսն ու հաւատքը։ Եւ աստուածաճանճոյ այս գործին մէջ փոխան պաշտպանուելու հաւատակից եղբայրներէս, ամէնուրեք անոնցմէ միայն չարիք ու նենդութիւն տեսայ։ Հակառակ այս իրողութեան Քրիստոսի փառքը ճառագայթեց ամէն տեղ եւ մարդարտեայ մանեակի մը պէս համայնքներ կազմուեցան Եգիպտոսէն ծովու ափերուն՝ Սիւրիայէն մինչեւ

Յունաստան։ Ամէն տեղ փրկութեան աւետարանը նախ հրէից տարի, սակայն անոնք մնացին միշտ խտապարանոց, գոցելով իրենց սիրտերը փրկութեան լոյսին»։ Տարիներու ծուէն ծուէն չամանդաղուած զգացումները իր հոգիին մէջ խտացած, դուրս կը թափէին, զազափարի լալիլիզող կայծերու նման։

— Շնորհակալ եմ քեզմէ, ո՛վ Տէր, այն յամառութեանը համար զոր դուն դրած ես սիրտերուն մէջ Իսրայէլի բոլոր որդիներուն, ամուր մնալու իրենց հայրերու հաւատքին մէջ», ըսաւ Տեառնեղբայրը, յափշտակութեամբ բայց լալկան ձայնով։ «Ասորք է յամառութիւնը Իսրայէլին եւ դուն չես արժեւորեր Իսրայէլի այդ մեծարելի հաստատամբութիւնը, ժայռի մը պէս կեցած զինքը կործանելու սպառնացող բոլոր հարուածներուն դէմ։ Դուն Իսրայէլի սրբութիւններէն անջատած ինքզինքդ, ոտնակոխ ըրած ես օրէնքն ու աւանդութիւնը մեր աստուածաբաշխ հայրերուն»։ Տարիներ խօսքէ հեռու մնացած Տեառնեղբոր բերնին մէջ ամէն մէկ նախադասութիւն շինուած բայց դանդաղ դուրս կուգար։ Այդ բառերը ծանր ծանր կը նստէին յրոտոյին վրայ, բայց չէին փչրուեր, պահելով հանդերձ ծուծը գիրքերուն, երկար որոճացուած ու մարսուած։

— Ի՞նչ է ուզածդ, ըսաւ Պօղոս, կարելի՞ է բովանդակ տիեզերքի տէրը սահմանափակել Իսրայէլի Օրէնքին նեղ պատերէն ներս։ Տիրոջ հոգին կրակ է եւ գիտէ այրել բոլոր պատուարները, մարդոց պղտիկ ուղեղներով կառուցուած։ Որքան նուիրական է պահել օրէնքը, նոյնքան անհրաժեշտ է յաճախ կործանել զայն։ Կեանքը քարակոյտ չէ որպէսզի անոր վրայ փորագրենք Օրէնքը։ Ի՞նչ է մարդը, գետնաքարէ այդ որդը, որ կարենայ իր մէջ պարփակել անսահմանը։ Կրնա՞ք զԱստուած, որ տէրն է բովանդակ աշխարհին, սեփականացնել միայն Իսրայէլի։ Ան զրկեց իր աղատարար Մեսիան մարդկութեան, ընելու զանոնք եղբայրներ իրարու եւ որդիներ իրեն։ Մենք բոլորս զաւակներն ենք Աստուծոյ հաւատքով ի Քրիստոս Յիսուս, ոչ թէ Օրէնքով եւ աւանդութեամբ։ Ասկէ դատ, չկայ Իսրայէլացի մը, քեզմէ սկսեալ, որ ինծի չափ գիտնայ պահել Օրէնքը։ Սակայն ան որ միայն Օրէնքը ունի իրբեւ զգեստ իր հոգիին, պիտի

չկրնայ տաքնալ ժամանակի ցուրտէն: Ան որուն աղօթքը պատուհանի մը բացուածքէն լսել կը բարձրանայ, տակաւին հեռու է հողի թոխէքէն, արշալոյսէ արշալոյս սաւառնող: Ինչպէս աղօթքը բառ մը չէ միայն, այնպէս ալ հաւատքը պատուիրաններէ չի բաղկանար: Ատուծոյ կամքն է որ կը վարէ զմեզ, անոր սէրն է մղձուկը մեր սրտին, այլապէս զիշերը երբէք պիտի չլուսնար մեր հողիին վրայ»:

Յակոբոս Տեառնեղբայրը մեղմացաւ Պօղոսի այս վերջին արտայայտութիւններէն. անոր մտքին մէջ նորէն հնչեցին Տիրոջ խօսքերը. «Երբ քարոզուի աւետարանս բոլոր ազգերուն, ըլլալու համար քաղցր զեփեռը արքայութեան մշտադալար ծառին, այն ատեն միայն մարդու որդին պիտի դայ հրեշտակներու փողով, ամպերու վրայ նստած»: Ոտքի ելաւ, նման մարդու որ կը յիշէ յանկարծ տմէկէն կարեւորը, մօտեցաւ իրեն, առաւ անոր ձեռքերը իրեններուն մէջ, կարեկից ու քաղցր: «Եթէ ինչ որ ըսիր ճիշդ է, սիրելի եղբայր, այն ատեն լսէ խորհուրդս: Տօնին առթիւմ հազարաւոր հաւատացեալներ կան հոս, որոնք հաւատարիմ Իսրայէլի Օրէնքին եւ աւանդութեան, յիսով լեցուած են քու դէմը, իրեւ ուրացող եւ դաւաճան իրենց Օրէնքին եւ ազգին: Այժմ բարեբախտաբար մեր մէջ ունինք չորս ուխտագիրներ, որոնք քառութեան ուխտով եօթ օրեր պիտի առանձնանան Տաճարէն ներս: Առ զիրենք, վճարէ անոնց մաղերու խուզման տուրքը, համաձայն աւանդութեան, եւ իրենց հետ միասին Տաճար զնա, որպէսդի տմէն մարդ զիտնայ որ դուն զգամ չես Օրէնքին եւ թէ քու մասիդ եղած ամբաստանութիւնները սուտ են»:

Պօղոս երկար ատեն մնաց անխօս, վտանգին թուի ամպը յաճախ կը բարակցնէ զգացումներու զեղումը, լսուելէ վախցող մեղքի մը նման: Սակայն կ'զգար թէ երուսաղէմ եկած էր, ի զին իր կեանքին հաշտեցնելու իր հառտատած համայնքները երուսաղէմի մայր եկեղեցիին հետ, խուսափելու համար հերձուածէ մը որ մտահոգիչ կերպով կը խորանար, չնորձիւ անոնց՝ որոնք տարիներէ ի վեր կը պղտորէին մաքուր հաւատքին ջուրերը, զոր Պօղոս հոսեցուցած էր արեւելքէն արեւմուտք: Ընդունեց առաջարկը որ օտար չէր իր

զգացումներուն: Ո՞վ կրցեր է չափել ծովը միտքին որ կը հեղնէ բոլոր իմաստուններու կողմնացոյցները, որուն խորութիւնէն կը փրթի որսուծի տմէն բնձիւղ, մակերեսին հասնելէ առաջ:

Երուսաղէմ եկող ուխտաւորներուն մէջ կար եփեռացի արծաթագործ Անանիան, որ Տաճարին նուիրելու բերած էր իր նորածին զաւակը: Հեթանոսաց զաւթիքէն ներս, հանդիպեցաւ Պօղոսին, ուխտ բնօրէնրու շարքին կեցած:

— Ո՞վ հրեաներ, սկսաւ ազդարկել ան, տեսէք ով է հոս: Ահաւասիկ ուրացողը, որ զգամ կը խօսէր Իսրայէլի եւ Մովսիսական Օրէնքին եւ կը զրգոէր հեթանոսները մեղի զգամ. այժմ նազիրներու հետ ուխտ ընելու եկեր է Տաճարը»: Տաճարէն ներս ու դուրս խոնուած բաղմութեան մէջ կային Մակեդոնիայէն, Գաղաթայէն, Կորնթոսէն եւ Աքայալայէն եկած հրեաներ, որոնք կը ճանչնային առաքեալը եւ յիս ունէին իր նկատմամբ, որովհետեւ ան երկուքի բաժնած էր վերոյիշեալ երկիրներու սինակոկի հաւատացեալները: Այժմ բոլորը հաւաքուած արծաթագործ Անանիայի շուրջ, միաձայն կ'ազդարկէին թէ Պօղոս անթիփառները Տաճար բերած է, պրոքթելով անոր սրբութիւնը, մահ սրբապիղծին: Գրգռուած բաղմութիւնը Անանիայի առաջնորդութեամբ ներս խուծեց Տաճարէն եւ քաշկռտելով զաւթիք բերին Պօղոսը: Ան այժմ կը գտնուէր այն տեղը, ուր քսան տարիներ առաջ Ստեփանոս չըջապատուած փրփրերախ բաղմութենէն քարկոծուելու կը տարուէր: Փայլակի թելով Պօղոսի մտքէն անցաւ իր դոհին պատկերը: Վերցուց իր աչքերը իր շուրջ մէկը փնտռողի յայտնի զիմակերպով: Յետոյ դարձաւ քովքնոյի, նման մէկու մը որ ետ կը դառնայ շատ հեռու ճամբայէ: Ենչառութիւնը կը լայննար եւ երեսի զալկութեան վրայ արեւնի զիծեր կը հաւաքուէին: Յոգնած ու ջախջախուած կոտորի արագ արագ իրարու կը դարձուէին, կարծես մանկու համար տեսիլքին աւար: Յիշեց նոյնպէս իր ուսուցիչ Գամալիէլի խօսքը թէ՝ «Ինչ որ ընես ուրիշին դայն կը գտնես»: Կարծես կը հաշտուէր աշխարհէն վեր բանի մը հետ, որմէ հեռանալու կամ որուն փարիլը իրեն կը թուէին նոյն կարօտին զոյգ երեսները: Գուրտէն մե-

զի յարդարուած հոգեւարքը ունի այս պայծառութիւնը: Գիտակցութենէ անդին ջրհեղեղումն է տարիկա, երբ մեր փոքր ետին սահմանները կը պատուին ու մեր վրայ կը խուժէ անբաւ աշխարհը յուզումներուն, ապրումներուն, որոնք կազմեցին մեր օրերը: Ողջակէզէն առաջ մեր տարիները կնդրուէին կայլակի մը պէս կ'այրին մեր սրտի անտես բուրմոսէն:

Հոռովմէացի հարիւրապետը որ զինուորներով դաւիթէն դուրս կեցած կը հսկէր կարգապահութեան, զգաց վտանգը եւ լէզէնականներու գլուխ անցած ներս խուժեց ու դէմ առ դէմ եկաւ կատաղի ամբոխին, որ Պօղոս իր մէջ առած քարկոծման վայրը տանելու կը պատրաստուէր: Առաքեալը հերոսի մը ինքնազոհութեամբ կը կենար մահուան դէմ: Դրժուար էր մահէն առնել մարդեր, որոնք տարիներով անոր զինուորները եղան: Մահը այդպիսիներուն համար քաղցր ընդունելութիւն կ'ստանայ, երբ կուգայ զազափարի ճամբայէն:

Հարիւրապետը ձերբակալեց եւ շղթայի դարկաւ Պօղոսը: Այս վերջինը յիշեց դուշակութիւնները իր ձեռքերուն ծանրացող շղթաներուն: Զինուորները իրենց վահաններով պաշտպանեցին զինքը ամբոխէն եւ Տաճարին կից եղող զօրանոցը տարին, որուն աշտարակը արծիւի մը վեհութեամբ կը հսկէր ամբողջ քաղաքին: Հոռովմէացիները այդ օրերուն կը փնտռէին ապստամբ եղիպտացի մը, որ քանի մը ամիսներ առաջ ապստամբած էր եւ չորս հազար սիկարեաններով մեկնած էր անապատ. կարծեցին պահ մը, թէ ան էր իրենց որսը:

Բազմութիւնը զօրանոցին առջեւ ծովացած, ուրացողին մահը կը պահանջէր: Պօղոս հարիւրապետէն, մաքուր յունարէնով, արտօնութիւն ուզեց խօսելու: Հարիւրապետը զարմացաւ յանդգնութեանը համար զոր շղթայուած այս խլակը կը ցուցարբէր: Յետոյ երկարելով ձեռքը ինքն իր վրայ զալարուող ամբոխին սկսաւ խօսիլ երբայեցեղէն: Առաքեալը վստահ էր իր խօսքի ուժին, որ այնքան անգամներ փրկած էր զինքը վտանգներէ:

— Եղբայրներ եւ հայրեր, ես հրեայ եմ, ծնած Կիլիկիոյ ոչ աննշան Տարսոն քաղաքը:

Քսան տարիներ առաջ Հոռեկայ սովրելու Օրէնքն ու աւանդութիւնը մեր հայրերուն, առոտս Գամաղիէլի: Փարիսեցի եմ, որդի Փարիսեցիի»: Ամբոխին մէջ տիրեց խոր լուռութիւն, լուրը զարմանքով եւ ուշադրութեամբ կը նայէին իրեն որ աշակերտ եղած էր Փարիսեցիներու իշխան Գամաղիէլի: Զանդուածին ամէնէն կարծրացեալ խաւն իսկ թրթռաց առաքեալի խօսքերու յուզումէն: Պօղոս պատմեց իր կեանքը. թէ ինչպէս ինքը ամէնէն կատաղի հակառակորդը եղած էր Մեսիայի հետեւորդներուն, եւ հալածած դանոնք երուսաղէմէն մինչեւ Դամասկոս: Ապա յիշեց իր տեսիլքը Դամասկոսի ճամբուն վրայ եւ հրաւիրեց Յիսուս Նազովրեցիին, հեթանոսներուն տանելու փրկութեան աւետարանը: Հազիւ այս վերջին խօսքերը արտասանած, ամբոխը նորէն կատղեցաւ փոթորկահար ծովու մը նման: Ծառեր ամբոխէն սկսան պատուել իրենց զղեստները եւ աղաղակել թէ դաւաճան է Պօղոսը իրենց Օրէնքին եւ Ժողովուրդին:

Հարիւրապետը ներս տարաւ առաքեալը եւ հրամայեց որ խարաղանէն զինքը: Պօղոս ընդվզեցաւ, «Ինչպէ՞ս կը համարձակիք հրոռովմէացի քաղաքացի մը հարուածել, առանց դատի ու դատաստանի»:

Հարիւրապետը երբ իմացաւ թէ Հոռովմի քաղաքացի է, սարսափեցաւ, լուր տուաւ հաղարապետին եւ արձակեց զայն իր շղթաներէն: Յետոյ հրամայեց որ Պօղոս Սէնէտրիոնի առջեւ տարուի դատուելու, որպէսզի Ժողովուրդը գիտնայ թէ ինչ յանցանքով է որ կ'ամբաստանուի:

Սէնէտրիոնին կը նախադահէր Անանիա քահանայապետը որ տարիներէ ի վեր կը շարունակէր մնալ իր պաշտօնին վրայ: Անիկա որդին էր այն Անանիային, որուն առջեւ տարուեցաւ Յիսուս եւ որ դահիճը պիտի ըլլար քիչ ժամանակ վերջ Տեառնեղբորը: Նենդ, դաւադիր եւ կաշառակուրժ, վայելելով բարեկամութիւնն ու պաշտպանութիւնը Հրէական տանի կառավարիչ Ֆելիքսին: Մեծատարած հարստութեան տէր որ իր այդ զիրքին կը միացնէր զերդաստանական ծագումնային հեղինակութիւն մըն ալ, կրօնա—նուիրապետական ակօսներէ: Կողոպուտը այս օրերու լեզուով, ճշումի հաւասար էր, թէ հանրա-

յին եւ թէ անձնական գետններէ : Քաջանայապետը անձ ըլլալէ աւելի՝ հոգեբանութիւն էր ժողովուրդին համար : Անիկա ամէն հրեայի նման ունէր արտայայտութիւն ինքնայատուկ եղանակ, անորժականները եւ զանոնք ծածկելու թանձր նենդութիւն : Իր հսկայ մարմինը, միտի ալիքով բեղմնաւոր, հաղիւ կը սղմուէր եօթնասուղ կտրանով, ձիւնափայլ վերաբոկուն մէջ, զոր աւանդութիւնը մինչեւ Մովսէս մարդարէն կը հետացնէր :

Ժողովի մեծամասնութիւնը կազմուած էր ազնուական Սաղուկեցիներէն եւ Տաճարի քահանաներէն : Կային նաեւ Փարիսեցիներ, թէեւ քիչ թիւով, որոնցմէ շատեր ծանօթ եւ աշակերտակից եղած էին առաքեալին : Յիշատակներու քաղցր հոսանք մը անցաւ Պօղոսի հոգիէն, վայրկեան մը կարծեց թէ ներկաներէն մին էր ինքը, նստած ուսուցչապետ Գամաղիէլին առջեւ : Այդ էր պատճառ որ առաքեալը իր ինքնապաշտպանութեան միջոցին չըզորձածեց կանոնական տիտղոսը քահանայապետին, այլ բոաւ միայն եղբայրներ եւ բնակիչներ : Քաջանայապետին ծանր դէմքը մոռայեցաւ, աթոռին նստած կ'եփէր, կուլ տալով իր բարկութիւնը. այս դաւաճանը կ'անդրատանայ զիս, կը խորհէր : Նշանացի նաչեցաւ պահակներուն, անոնցմէ մին ապտակեց Պօղոսը : Այս վերջինը հանդարտ շարեց հարուածողը, որուն ապտակը կ'այրէր իր դէմքը : Ժողովականներէն ոչ ոք ուղեց անդրադառնալ եղածին : Պօղոս սեւեռելով իր նայուածքը քահանայապետին վրայ, բոաւ. «Աստուած թող պատժէ քեզ, որմ բռեալ, դուն որ նստած ես դատելու զիս, համաձայն օրէնքին, ինչո՞ւ անիրաւօրէն կը հրամայես որ ապտակուիմ» : Անոր ձայնին մէջ կար խորունկ այն եռքը զոր ուժը զսպելու դժուարութիւնը կը ստեղծէ տկարին անհասկնալի ամբուրթեան առջեւ, բնդունելու ուրիշներու արհամարհանքը, առանց խորհելու ինչուին :

— Կ'անարգես քահանայապետը, ըսին բազմաթիւ ձայներ, ձեռք ու մօրուք իրար խառնած :

Պօղոս անդրադարձաւ իր սխալին, եւ բռաւ. «Ձէի գիտեր թէ քահանայապետն է» : Յետոյ նշմարեց որ առեանին մէկ կողմը կը

բազմէին Սաղուկեցիներ, կրօնական պատրուկութեան ընչեղ ներկայացուցիչները, սկեպտիկ եւ ամբարտաւան : Միւս կողմը Փարիսեցիներն ու դպիրները, օրէնքին մաքրակրօնները, սակայն կեղծաւոր եւ արտաքինայարդար : Այս կուսակցութիւնները հակառակ էին իրարու, քաղաքական, կրօնական եւ ընկերային իրենց ըմբռնումներով :

Պօղոս որ կը պահէր իր մտքին յստակութիւնը, եւ գիտէր անոնց իրարու նկատմամբ ունեցած անհանդուրժողութիւնը, ուղեց օգտուիլ կացութենէն : Դարձաւ Փարիսեցիներուն եւ ըսաւ բարձրաձայն. «Ես Փարիսեցի եմ դասակ Փարիսեցիի, կը դատապարտուիմ որովհետեւ կը քարոզեմ մեռելներու յարութիւնը» : Այն ատեն Փարիսեցիները ոտքի ելան եւ ըսին. «Յանցաւոր չէ այս մարդը, մեր հայրերը հաւատացած են եւ մենք կը հաւատանք յարութեան յոյսին, հետեւաբար կը պահանջենք որ ազատ արձակուի ան» :

Սաղուկեցիները միւս կողմէն սկսան ազդեակել թէ այս մարդը տարիներով սինակովէ սինակով չըջած, քարոզեր է նոր օրէնք մը, պատգամելով յարութիւնը մեռելներուն, զոյութիւնը հրեշտակներուն եւ ոգիներուն, բայց մանաւանդ թէ Յիսուս անունով մէկը յարութիւն առած է մեռելներէն : Կարելի չէ հանդուրժել այս բոլորին, որոնք կը պրդտորեն մաքուր հաւատքը ժողովուրդին :

Այն ատեն Աննա քահանայապետը ոտքի ելաւ, մոռայլ ու յոխորտ, բոյր ձայները դադրեցան : «Մի մոռնաք, յարեց ան, որ օրէնքը խորթսին է մեր հաւատքին եւ գերազոյն զէնքը մեր գոյութեան : Այս մարդը, ցոյց տալով Պօղոսը, կործանել կ'ուզէ Թորաւն որ աւելի նուիրական է մեզի համար քան Տաճարն ու նուիրական պարիսպները երուսաղէմին : Այս մարդը դաւաճանած է մեր ազգային սրբութիւններուն եւ մենք խաղաղ խղճմտանքով կրնանք վճռել իր մահը, ինչպէս մահը բոլոր անոնց՝ որոնք կ'ոտնակոխեն մեր սրբազան ժառանգութիւնը, զինք մեր դարերու ճիգին եւ արխնին» :

Թեր եւ զէմ եղած այս արտայայտութիւնները նոր փոթորիկ մը յարուցին ժողովէն ներս : Հարիւրապետը որ պատասխանատու

կը նկատէր ինքզինքը Պօղոսի կեանքին, ներս եկաւ իրեններով, առաւ զինքը եւ վերստին զօրանոց տարաւ :

Քաճանայապետը երբ տեսաւ որ իր որսը ապատեցաւ, դաւադրութիւն մը կազմեց Պօղոսի դէմ : Նորէն նիստի հրաւիրեց իր կողմնակիցները, որոնցմէ քառասուն անձեր ուխտ բրին չուեալ ու չլծպել մինչեւ չսպաննեն Պօղոսը :

Այս որոշումէն յետոյ Քաճանայապետը նորէն զիմեց հարիւրապետին որ Պօղոս ատեան զրկէ դատուելու : Սակայն դաւադրութիւնը զաղտնի չմնաց եւ Պօղոսի քնոդին բերդ զնաց եւ յայտնեց զայն Պօղոսին : Հապարապետը երբ իմացաւ դաւադրութիւնը, զիչեւով, Կեսարիա, կառավարիչ Փելլիքսին զրկեց Պօղոսը, անոր պաշտպանութեան յատկացնելով երկուհարիւր լէգէոնականներ :

Փելլիքս իմանալէն յետոյ որ Պօղոսը Հռոմի մի քաղաքացի է, հսկողութեան ներքեւ զայն իր քովը պահեց, սպասելով Երուսաղէմէն զինքը ամբաստանողներու ժամանումին :

Քանի մը օրեր յետոյ Աննա քաճանայապետը անձամբ Կեսարիա եկաւ, որ աննախընթաց պարադայ մըն էր այդ օրերուն : Այս

վերջինը ի զին տմէն բանի կորստեան մատնել կ'ուզէր Պօղոսը, զատապարտել տալով զայն :

Փելլիքս Հրէաստանի ամէնէն յոռի նկատուած կառավարիչներէն մին էր, ազատագրուած զերի մը անաղատ հոգիով : Մոլութիւններով լեցուն եւ անզուխ, որ իր տիրոջ՝ Գրյոտիոս կայսեր հրահանգները դործադրելու եկած էր, զերիի մը հոգեբանութեամբ : Այս զարչելի մարդուն էր որ քծնելու կուզար քաճանայապետը իր զիրքին անօրէն ստրկամտութեամբ, խնդրելով որ Փելլիքսը իրեն յանձնէ Պօղոսը, զատուելու համար համաձայն հրէից օրէնքներուն : Փելլիքս զիտէր որ Պօղոս պատգամաւորութեան մը զլուխը անցած երեսնաղէմ եկած էր աղքատներուն բերելու խոշոր դուծար մը : Իրեն կը թուէր թէ մեղադրուողը հարուստ էր, հետեւաբար պէտք էր օգտուիլ իրմէ :

Փելլիքս պատասխանեց քաճանայապետին թէ կարելի չէր զատաւարութեան սկսիլ առանց Հռոմի տրիբունի հրահանգին, որովհետեւ եւթսկան Հռոմի քաղաքացի էր եւ ինքր ստիպուած էր շատ զոյգ ըլլալ իր նրկատմամբ :